

Skutečně tváří v tvář?

PAVLÍNA BÍLKOVÁ — ZUZANA MATISOVSKÁ

Mgr. Pavlína Bílková
asistentka děkana

Mgr. Zuzana Matisovská
doktorandka, referentka ČŽV

ZM: V knihe Exodus sa píše, že „Hospodin rozprávával s Mojžišom z tváre do tváre, ako keď sa niekto rozpráva s priateľom“ (Ex 33, 11). Je to veľmi vzácny moment. Jednoduchosť, bezprostrednosť a osobná blízkosť, ktorú obraz vyjadruje, je tým, po čom sama najviac túžim vo vzťahu s Bohom aj s ľuďmi, no čo zdá sa v živote človeka ostáva natrvalo plne neuspokojené. Zo starozákonných textov, ktoré rozprávajú príbeh vzťahu medzi Bohom a človekom, vystupuje dynamika tohto paradoxu – neustála výzva hľadať Božiu tvár, túžba prebývať v jeho prítomnosti a zároveň nemožnosť Boha vidieť, zákaz zobrazit' jeho podobu, uchopiť ho. Miestami mám veľké pochopenie k Izraelitom na púšti, ktorí to napätie nevydržali a vytvorili zlaté tela, v danej chvíli zdanlivo oveľa lepšie naplňajúce ich ľudské potreby. Nie je aj pre väčšinu z nás kráčanie s Bohom príliš krehký podnik, ktorý skôr ako sa nazdáme, skončí uctievaním nejakej modly?

PB: Zdá sa mi, že ten dvojí rozměr našeho vzťahování se k Bohu v sobě skrývá úskalí i bohatství zároveň. Naše touha po přátelství, blízkosti a intimitě se střetává se závratnou propastí mezi křehkým tvorem a vše převyšujícím Stvořitelem, Pánem a dárce život. Pro sebe to vnímám jako výzvu k naprosté autenticitě a transparentnosti. Toužím po setkání „tváří v tvář“, ale nemohu si jej ani opatřit, ani uchovat. Víím, že s Bohem se můžu setkat vždy jen taková, jaká jsem – ať to znamená cokoli. V těžkostech, nepochopení a bolesti je snadné se vydat zkratkou, která dříve nebo později vyústí v začarovaný kruh. Autenticitou myslím to, že se stavím před Boží tvář se vším, co mne utváří, a neuhýbám, i když je mi odpovědí mlčení. Chrání mne to před pokušením vytvořit si „kapesního“ Hospodina, který je vždy po ruce. V žalmu 24 je Boží lid charakterizován jako pokolení těch, kdo hledají Boží tvář a dotazují se na jeho vůli. Jsou to ti, kteří ji zahlédli, nikoliv trvale našli, a znovu ji vyhlížejí. To také znamená, že nejsou zahleděni do sebe, do svých ustálených podob zbožnosti. Nepěstují náboženství, ale hledají Boha.

V áronském požehnání slyšíme: „ať Hospodin rozjasní nad tebou svou tvář“ (Nm 6, 34). Řekla bych, že život „před Boží tváří“ je vlastně vyjádření vztahovosti, skutečnosti, že svůj život nežiji sám a pro sebe, ale před autoritou Hospodinovou. Jestliže však Hospodin svou tvář rozjasní, znamená to, že má různé výrazy a podoby. Mění se vůči nám Hospodinova tvář?

ZM: Záleží na tom, čo myslíš slovom „meniť sa“. Boh je život prekypujúci radostou zo vzťahu lásky medzi Otcom a Synom. Predstavovať si preto jeho tvár ako dokonalú, no tuhú posmrtnú masku mi pripadá rovnako odpudivé, ako mu pripisovať ľudské emócie lomcujúce bohmi gréckeho Olympu. Človek však nutne existuje v čase a priestore, poznáva postupne a len z časti. Neviditeľné a duchovné skrze zmyslami vnímateľné. Boh sám tvorí človeka takto a zároveň mu ponúka vzťah, čím sa rozhoduje dávať sa mu spôsobom, ktorý mu je vlastný a komunikovať s ním tak, aby mu to bolo zrozumiteľné. Nerezignuje na to, ani potom, čo prirodzené schopnosti človeka začne zásadne oslabovať hriech. Naopak. Boh sa dáva poznať v zranených dejinách – v tých univerzálnych, rovnako ako v osobnom príbehu každého človeka. Ostáva rovnaký – verný, blízky a milujúci – a zároveň sa v ľudských očiach premierna. Tajomný Boh oslovuje Abraháma a my môžeme sledovať ako sa skúsenosť vyvoleného národa s ním prehľbuje. Hoci zďaleka nejde o lineárne kráčanie

Pieter Brueghel,
Triumf smrti, 16. století

*Ani v mojom živote
sa Boh nezjavuje na
spôsob hotového
dokumentárneho
filmu, ktorý si vo
voľnom čase pozriem
a dá mi jednoduché
odpovede na
všetko.*

k svetlým zajtrajškom, dostávame sa do vrcholného momentu, kedy hľadíme do tváre rabiho, ktorý o sebe hovorí „Kto vidí mňa, vidí Otca“ (Jan 14, 9).

Ani v mojom živote sa Boh nezjavuje na spôsob hotového dokumentárneho filmu, ktorý si vo voľnom čase pozriem a dá mi jednoduché odpovede na všetko. Nenápadne presakuje skrz každodennosť – ľudí, stretnutia, prácu, krajinu, umenie atď. To všetko nutne nahliadam cez viac či menej užitočné filtre vlastného charakteru a skúseností a učím sa vnímať to, čo je skutočne pravdivé, dobré a krásne. Poctivá teologická reflexia a celkovo ochota uchovať si zvedavosť vedúcu k stálemu štúdiu sú pre mňa nenahraditeľné, ak mám odlišovať to, čo je podstatné, a ostať v kontakte s realitou. Jedine v nej môžem placho rozpoznávať jeho živú tvár. Sama na to ale nestačím. Akú úlohu v tomto celoživotnom, osobnom hľadaní, zohrávajú druhí ľudia?

PB: Vraťme sa k Mistrovi z Nazareta. Tebou zmiňovaný výrok znie opravdu skandálne. Ježišova odpoveď Filipovi je podobne šokujúca ako jeho slova z podobenstiev o poslednom súde (Mt 25, 31–46). Na apoštolovu žiadosť: „ukáž nám Otca“ Ježiš odkazuje na seba a na otázku spravodlivých: „Pane, kedy jsme tě viděli hladového...?“ odkazuje na své nepatrné bratry. Oba výroky vyznávajú dosti suverénne. Boží prítomnosť – to, čo z ní môžeme zahližet, zcela prekračuje hranice nášeho chápaní. Zároveň se mi ale zdá, že vše do sebe dobre zapadá. Ten, kto prichádza pred Boží tvár a žije v jej prítomnosti, kto se setkal s Ježišovým milosrdným pohľadom, nutne necháva promeniť i svůj pohľad na ostatní. Kdo si Ježišom nechal poslúžiť, prijal jeho sebedarování a žije z něj, zároveň objavuje jeho podobu v tvárach tých, se kterými se setkává. Jeho srdce zasažené Božím milosrdenstvom, které se ho dotýká skrze Ježišovy probodené dlaně, se otevírá jiným, podobně potřebným Božího smilování.

V knize Exodus (Ex 34, 29) se dočteme, že Mojžišovi od rozhovoru s Hospodinem zářila tvář. Jeho setkání s Nejvyšším nebylo možné nepostřehnout. Představuji si, jak vypadala Ježišova tvář, když se obracel ke svému Otci. Co vyjadřoval jeho pohľad, když se vracel k apoštolům, takže jej žádali: „Nauč nás se modlit“ (Lk 11, 1). Podobně mne vede setkání s někým, kdo je autentický ve svém hledání Boha, k chuti modlit se, také hledat Boží tvář. Ne ten, kdo mi nabízí prefabrikované odpovědi, ne ten, kdo rozdává moudra, ale ten, na jehož tváři pozoruji autentické lidství se všemi otázkami a boji, ten, kdo znovu a znovu věrně přichází ke svému Bohu, je pro mne povzbuzením a svědectvím.

ZM: Čo to ale konkrétne znamená „nechať premeniť svoj pohľad“ a „spoznať Boha v tvárach druhých“? Znie to lákavo a zbožne, ale často sa cítim bezradne a frustrované, keď neviem preniknúť cez vrstvy ochranných slupiek a zamŕzených komunikačných signálov. Inokedy sa zase ja uzatváram do tých vlastných. Sme odkázaní hľadať na tvár, nevidíme do srdca. Nechcem si do druhých projektovať vlastné dobromyseľné predstavy, ani mi nestačí povrchný blahosklonný prístup. Viem, že len pomaly sa môžem učiť ľudí správne vnímať, chápať a oceniť, no často na to nemám silu, chuť ani žiadne nástroje. Zároveň premýšľam, či nie je k tomu, aby som v nich zahliadla viac z toho vzácneho a jedinečného kým sú, nutná aj akási ochota a otvorenosť z ich strany.

PB: Trochu mi to pripomína okamžik z manželských exercícií, kedy jeden pred druhým stojí jako ubohý hříšník, který ví, že potřebuje odpuštění. Myslím, že jedna ze situací, která může proměnit můj pohľad na ostatní, je moje zkušenost s vlastním hříchem, milosrdným přijetím a odpuštěním, které mi mohou zprostředkovat druzí lidé. Otvírá se tím brána pro velkorysost, která nezastírá chyby a nedostatky jiných lidí, ale zároveň se jimi nenechá pohlit ani ubít, protože ze zkušenosti ví, že všechny masky, ochranné slupky a kouřové clony jsou ve skutečnosti jen pokusy zaretušovat vlastní křehkost a ubohost. Tato niterná zkušenost je pravým opakem povýšenecké blahosklonnosti nebo dobromyseľné naivity. Zkušenost s upřímným pokáním a odpuštěním

také vyzvedává zpod nánosů nejrůznějšího balastu zdroje a kořeny lidské důstojnosti založené na kvalitě Božího vztahu k jeho stvoření. Takto nově zakoušená vlastní důstojnost dává zahlédnout tutéž hodnotu u ostatních, byť by jejich maskovací a sebestpotvrzující strategie krásu člověka zahalovaly či mrzачily. Boží obraz vtisťený do každého člověka, zdroj lidské důstojnosti nelze z naší existence odstranit, ale lze ho objevovat, očišťovat a činit ho zřetelnějším. Nebo lépe dovolit Hospodinu, aby mu sám dával zazářit, jak to píše Pavel: „Na odhalené tváři nás všech se zrcadlí slavná zář Páně, a tak jsme proměňováni k jeho obrazu ve stále větší slávě – to vše mocí Ducha Páně“ (2 Kor 3, 18).

ZM: Tomu rozumiem. Pôsobí na mňa veľmi oslobodzujúco, keď som si istá, že priateľ zvládne moju blbosť a surovosť a náš vzťah neodržia dokonalé výkony a obdivuhodné kvality nás oboch. Tiež si vážim, keď mi druhý človek dá v nejakej miere nahliadnúť do svojho vnímania a prežívania vlastných túžob, bojov a radostí. Dovolí mi byť prítomnou pre neho a chce byť prítomným pre mňa. Zdá sa mi, že vtedy môžem v jeho obyčajnej ľudskosti nie len zvonku vnímať Boží obraz, ale môžeme spoločne byť obrazom Boha, ktorý je vzťahom – mať podiel na jeho živote, čerpať z neho. Takéto chvíle dávajú mojej každodennosti radosť a zmysel.

PB: Hovoříme o tom, že jednotlivec je z podstaty utvořen jako Boží obraz – který nemusí být vždy zcela čitelný, ale může být postupně odhalován. Zároveň se zde otvírá další rozměr, totiž že lidé společně, ve vzájemných vztazích ukazují něco z toho, jaký je Bůh. Už nejen pohled do tváře jednotlivých lidí, ale i naše společenství může a má být obrazem Božího společenství. Ve vztazích čerpáme z toho, jak jsme byli utvořeni k Božímu obrazu a zároveň jsme voláni, abychom společně dorůstali do jeho podoby.

ZM: Pre oba rozmery je charakteristická dynamika dorastania. Nie sme hotoví – ako jednotlivci, spoločnosť ani ako cirkev. Myslím si, že vedomie tohoto dáva na jednej strane istý nadhľad – uvoľňuje stres a vážnosť preceňovania vlastnej dôležitosti, predstáv o tom, ako by sa mala tu a teraz realizovať, a pomáha vnímať nádejné procesy, ktoré sa, niekedy prekvapivo a neisto, dejú v nás a okolo nás. Na druhej strane však ponára do prítomnosti a dáva pochopiť, že tie procesy je možné a nutné konkrétnym konaním rozbiehať, čím chráni pred odťažitosťou či zúfalou frustráciou – zo seba, z pomerov v cirkvi, či v súčasnom svete.

Pieter Brueghel,
Selská svatba, 16. století

